

اقتضائات دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران از طریق ارتباط میان فرهنگی نسبت به مسلمین اندونزی

سیاست متعالیه

- سال ششم
- شماره بیست و دوم
- پاییز ۹۷

اقتضائات دیپلماسی

عمومی جمهوری
اسلامی ایران از طریق
ارتباط میان فرهنگی
نسبت به مسلمین

اندونزی
(۱۶۹ تا ۱۸۸)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۸/۱۳

تاریخ تأیید: ۱۳۹۷/۶/۲۶

چکیده

با توجه به تفاوت‌های مذهبی اندونزی با ایران، چه اقتضائاتی را از منظر اسلامی می‌توان در دیپلماسی عمومی با دیگر گروه‌های مسلمان در نظر گرفت؟ آیا اصول مشترکی برای ارتباط میان فرهنگی وجود دارد که بتوان به همکاری و دوستی با آنان پرداخت؟ با ترکیبی از روش جامعه‌شناسی سیاسی و تحلیل محتوا از گفتار رهبران و نخبگان مذهبی و با استفاده از آیات قرآن می‌توان به سوالات فوق پاسخ داد. فرضیه این است که دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران باید بر مبنای پیشرفت اسلامی، همکاری، میانه‌روی، حفظ استقلال دو ملت، عدالت برای همه، مسئولیت همگانی، همبستگی و مقاومت در برابر ظلم باشد. ایجاد گفت‌وگو مشترک بین المذاهب، ایجاد سایت مشترک علمای ایران و اندونزی در حوزه عقل و عدالت، برگزاری سمینارهای بین‌المللی مشترک در ترویج رویکرد تقریبی، حمایت از اندیشه‌های آزادی خواهانه، صحت‌سنجی اخبار نسبت به فعالیت‌های اسلام خواهانه و... از راهکارهای عملیاتی در دیپلماسی با اندونزی است. منطبق بر این پژوهش، از تحلیل محتوای به دست آمده از اندیشه‌ی هر گروه اسلامی اخذ گردیده است.

واژه‌های کلیدی:

دیپلماسی عمومی، ایران، اندونزی، مسلمین اندونزی، ارتباط میان فرهنگی.

* استادیار جامعه‌المصطفی العالمیه (ص) (hossini_mir@yahoo.com).

مقدمه

شرایط امروز جهان اسلام و گوناگونی اندیشه‌های سیاسی مسلمین اقتضا می‌کند که از درگیری و چالش‌های سیاسی-مذهبی در بین گروه‌های اسلامی باید فرو کاهید و تفکر مکتب اهل‌البیت(ع) را گسترش داد. در این مقاله به عمده‌ترین اندیشه‌های گروه‌های اسلامی در اندونزی اشاره می‌شود. شایان ذکر است که در راستای یادشده، به‌صورت مستقیم به دولت‌های اندونزی و تنها به امور دیپلماسی از منظر سیاسی توجه نخواهیم کرد، بلکه فرهنگ را در بین جامعه و نهادهای غیرسیاسی در نظر خواهیم گرفت.

هدف از مطالعه و گونه‌بندی گروه‌های سیاسی و چگونگی دیپلماسی عمومی با آنان، این بوده است که اولاً کمکی به وحدت مسلمین کرده باشیم و توجه محققین را در ارتباط با گروه‌های مسلمان، به‌سمت مشترکات فرهنگی اسلامی در دیپلماسی عمومی سوق دهیم. ثانیاً، نشان دهیم در ارتباطات میان‌فرهنگی در اندونزی به موضوعاتی باید توجه نمود که هر یک از گروه‌ها در اندیشه‌ی سیاسی مذهبی خود بر روی آن تأکید می‌نمایند و دارای سطحی از مقبولیت عمومی و فرهنگی در بین آنان است. آنچه دغدغه‌ی اصلی این پژوهش واقع شده است، ورود در مصادیق و اختلافات دیپلماسی عمومی نیست، بلکه نگاه کلان به این مفهوم است؛ هم‌چنین توجه به ویژگی‌های فکری را دنبال می‌کند که مخصوص یک گروه خاص مذهبی-سیاسی است؛ این مسأله به‌صورت تفکیکی در اندونزی، با روش تحلیل محتوا و رویکرد جامعه‌شناسی سیاسی انجام شده است.

چارچوب مفهومی تحلیلی

"دیپلماسی عمومی" تلاشی سیاسی است که یک جامعه برای پیشرفت ارتباطی خود با سایر جوامع همگن فرهنگی می‌تواند انجام دهد. این تعامل از طریق ارتباطات میان‌فرهنگی، بسیار اثربخش خواهد بود. مفهوم ارتباط میان‌فرهنگی که توسط "ادوارد هال" مطرح شد، در دیپلماسی عمومی به اشکال مختلفی از گفت‌وگوهای فرهنگی نمودار می‌شود (سجادی، ۱۳۹۲: ۲۰). امروزه دولت‌ها تلاش می‌کنند برخی از اهداف خود را از طریق افراد،

فصلنامه

علمی

پژوهشی

سینا

در پوشش فعالیت‌های فرهنگی یا علمی و ... پیش ببرند (یوسف‌زاده، ۱۳۹۳: ۷۵)؛ از این رو دیپلماسی عمومی «ارتباطات معطوف به منافع ملی یک کشور، از طریق ارتباط با مردم خارج از مرزهای جغرافیایی» تحلیل می‌شود (احدی، ۱۳۸۷: ۲۴).

دیپلماسی عمومی، ارتباطات چهره‌به‌چهره و مستقیم با خواص یا نخبگان جامعه‌ی مورد نظر را به گونه‌ای طراحی و دنبال می‌کند که بتواند این اقشار را تحت تأثیر اعتقادات، گرایش‌ها و سیاست‌های مورد نظر خویش قرار دهد (کاظمی، ۱۳۸۸: ۳۱). دیپلماسی عمومی از نظر فعالیت، به حوزه‌ی ارتباطات میان فرهنگی نزدیک است و به جنبه‌های ذهنی افراد در دو طرف ارتباط مربوط می‌شود (یوسف‌زاده، ۱۳۹۳: ۷۵). «ارتباطات میان فرهنگی... به چرخه‌ی تعامل معانی توسط افراد وابسته در دو قلمرو فرهنگی اطلاق می‌شود» (samovar, 2009: 8) که در قالب ارزش‌ها، نگرش‌ها، عقاید و هنجارها به وجود می‌آید (یوسف‌زاده، ۱۳۹۳: ۷۵). در دیپلماسی فرهنگی که یک فعالیت رسمی دولت و یا وزارت امور خارجه است، می‌توان چنین هدفی را نیز دنبال کرد (قربان‌پور دشتکی، ۱۳۹۶: ۱۰۵).

در مجموع می‌توان از ترکیب دیدگاه‌های مطرح شده به مفهوم نظری ویژه‌ای در جهت تحلیل و پاسخ به سوال مورد نظر دست یافت. هرچند دادوستد فکری و فرهنگی میان دو فرهنگ در تمامی ابعاد آن امکان‌پذیر نیست، اما می‌توان با توجه به مشترکات فرهنگی در اسلام، به ارتباط فرهنگی با تمامی گروه‌های مسلمان در اندونزی پرداخت و تنها بر روی فرهنگ گروه خاص تأکید نکرد. دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران در قبال جهان اسلام و با توجه و تأکید کامل بر گفتمان انقلاب اسلامی و اصل کمک به ملت‌های مسلمان و اهتمام به امور مسلمین، به پیش‌فرض‌های برگرفته از مکتب اهل‌البیت (ع) اشاره دارد. این دیپلماسی از طریق زمینه‌های ارتباطات میان فرهنگی فراهم می‌گردد؛ اهمیت این زمینه‌ها با توجه به گروه‌های اسلامی متنوع در بزرگ‌ترین کشور اسلامی قابل توجه است. در این مطالعه، دسترسی به دیپلماسی عمومی و ترویج آن از طریق فرایند ارتباط میان فرهنگی، نگاه ویژه‌ای را به مفاهیم: آزادی، عدالت، زندگی مسالمت‌آمیز، ظلم‌ستیزی و سایر مفاهیم اسلامی در ارتباطات میان فرهنگی خواهد گشود.

تیپ‌شناسی فرهنگی مذهبی در اندونزی

مسلمین اندونزی، جهت رهایی از ظلم استعمارگران به سمت تشکیل نظام سیاسی مستقل روی آوردند. جزایر زیادی در اندونزی وجود دارد (یوری، ۱۳۷۲: ۴۰)؛ این جزایر پراکنده، پس از استقلال در سال ۱۹۴۵م، به یک کشور مستقل تبدیل شدند (جاویدفر، بی‌تا: ۴۹). سابقه‌ی شهر جاکارتا - پایتخت اندونزی - به قرن شانزدهم میلادی بازمی‌گردد (مظفری، ۱۳۷۲: ۶). ابن‌بطوطه در ۱۳۴۵ میلادی از سوماترا عبور کرده و حاکم آن را پیرو مکتب فقهی شافعی معرفی کرده است (موحد، ۱۳۷۶: ۲۷۷).

به‌طور کلی، مسلمین اندونزی به دو تیپ مذهبی شناخته می‌شوند؛ مسلمانان "سائتری" و "آبانگان"، دو گونه از اسلامی است که در اندونزی وجود دارد. سائتری‌ها به‌لحاظ اعتقادی، شدیداً به اصول اسلام و شریعت اهل سنت، از دیگران متمایزند و به‌عنوان مسلمانان اصیل مشهورند؛ درحالی‌که مسلمانان آبانگان، اسمی شمرده می‌شوند و طرف‌دار مخلوطی از آیین‌ها، شعایر و مراسم روح‌گرایانه هندو و اسلامی به‌شمار می‌آیند (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۰: ۳۵۵). قانون اساسی اندونزی در سال ۱۹۵۹ بر اساس پنج اصل «پانچاسیلا» شامل: اعتقاد به خدای واحد، انسانیت، وحدت ملی، دموکراسی و عدالت اجتماعی تنظیم شده است (مظفری، ۱۳۷۲: ۵۰).

اندونزی به‌دنبال پیروی از الگوی جداسازی کلیسا از سیاست، دولت و سیاستی را در پیش گرفته است که دارای حیات سیاسی غیرمذهبی است. البته عده‌ای طرف‌دار حکومت اسلامی هستند و تلفیق اسلام با سیاست را دنبال می‌کنند و چنین استدلال می‌نمایند که جامعه‌ی اسلامی به‌نفع کل جامعه توجه دارد. آن‌ها معتقدند برای پیاده کردن تعالیم اسلامی ابتدا باید انسان قدرت را به‌دست گیرد. عده‌ای دیگر می‌گویند گسترش تعالیم اسلام، تقدم دارد و لازم است احساسات مذهبی افراد در داخل جامعه عینیت پیدا کند. به‌رحال آنچه که در رویکرد فرهنگی و سیاسی حاضر جریان دارد، آزادی فردی را به‌رسمیت می‌شناسند و دین را به وجدان خود فرد واگذار می‌کنند و در امور حزبی و سیاسی نگاه صلح‌آمیز و دموکراتیک را ترجیح می‌دهند (نوئر، ۱۳۷۰: ۱۶).

سرشماریهای دهه‌های گذشته نشان می‌دهد که اندونزی دارای جمعیتی بیش از دو بیست و شصت میلیون است (World Population Clocks. 21 March 2016)

سیاست متعالیه

- سال ششم
- شماره بیست و دوم
- پاییز ۹۷

اقتضائات دیپلماسی
عمومی جمهوری
اسلامی ایران از طریق
ارتباط میان فرهنگی
نسبت به مسلمین
اندونزی
(۱۶۹ تا ۱۸۸)

که حدود ۸۶/۱ درصد از آنان مسلمان هستند (طلوعی، ۱۳۸۶: ۸۷۲) و باقیمانده شامل هندوها، بودایی‌ها و انیمیست‌ها می‌شوند (شیخی، ۱۳۶۹: ۱۹۹).

اکنون درصدد هستیم ابتدا به شناخت گروه‌های مختلف مذهبی پردازیم تا بتوانیم راه‌های ارتباطی برای دیپلماسی عمومی را شناسایی نماییم؛ زیرا نمی‌توان برای ورود به حوزه‌ی افکار، بدون شناخت مخاطب، شیوه‌های رسیدن به اهداف دیپلماتیک را بیان کرد (Castells.2009.240). البته راهبردهای دیپلماسی عمومی به‌دست آمده در این پژوهش می‌تواند در روابط سیاسی ایران با دیگر کشورها، نیز در ارتباطات میان‌فرهنگی نسبت به محیط بین‌الملل (Berridge.2001.70) مدنظر قرارگیرد. بنابراین، ابتدا به شناسایی گروه‌های مسلمان تأثیرگذار اندونزی می‌پردازیم و به دنبال آن، به دیپلماسی عمومی در ارتباطات میان‌فرهنگی نسبت به هر گروه اسلامی اشاره خواهیم نمود.

۱. گروه ملی‌گرا و تجددخواه

از اواخر قرن ۱۹ میلادی، جریان فرهنگی سیاسی ملی‌گرایی و تجددخواهی در اندونزی سامان‌دهی جدیدی پیدا کرد (موتقی، ۱۳۷۸: ۳۴۱). مسلمانان تجددخواه معتقد بودند باب اجتهاد گشوده است و تقلید را مردود می‌شمردند؛ بدین معنی که باید به بدعت‌ها پایان داد و تنها راه نجات اسلام، عمل کردن به سنت گذشتگان است. اعتبار هر فتوا، عقیده یا عمل، در اصل بر مبنای فهم خاص اجتهادی شخصی از قرآن و حدیث اصحاب اولیه‌ی پیامبر اسلام است (نوئر، ۱۳۷۰: ۳۷۴). تجددخواهان در تمامی دوران تحصیل، روش تربیتی غرب را اتخاذ می‌کردند (ریکفس، ۱۳۷۰: ۲۶۸). برخی از آنان به سنت گذشتگان علاقه‌مند بودند؛ به فقه با نگاه معرفتی خاصی که موردنظر آنان بود، توجه می‌کردند؛ و نیز به برخی از جنبه‌های سیاسی اجتماعی اسلام که به نفع آنان بود، استفاده می‌کردند. گسترش تبلیغات تجددخواهان در بین مسلمانان اندونزی چنین القا کرد منابعی که برای کسب عقاید و اعمال مذهبی و نیز عقاید فرهنگی سیاسی و اجتماعی نیز به کار گرفته می‌شود، فقط قرآن و حدیث اصحاب پیامبر(ص) خواهد بود، از این رو اعتقاد به وحدت اسلام و سیاست، در ذهن مسلمانان اندونزی شکل گرفت و رفته‌رفته تلاش‌هایی جهت توسعه‌ی برداشت‌های فرهنگی - سیاسی آنان مهیا شد (نوئر، ۱۳۷۰: ۳۷۶).

البته برخی از تجددخواهان مسلمان اندونزی نیز به دنبال مدرنیته بودند و تحت تأثیر تعلیم و تربیت جدید اروپایی و تفکر مبتنی بر دموکراسی غربی، عقاید دینی خود را کنار گذاشته و الگوهای غربی را برای جوامع عقب مانده خود خواستار بودند (بوازار، ۱۳۶۰: ۴۸). عده‌ای از اینان به تدریج از سال ۱۹۳۰ میلادی به دلیل عملکردهای خشن و غیرانسانی استعمارگران هلندی و ژاپنی وارد جهت‌گیری‌های ملی و میهنی شدند (نوئر، ۱۳۷۰: ۳۷) و همراه با دیگر روشنفکران مصری و نیز تحصیل‌کردگان مکه به رهبری افرادی همانند "سوکارنو" و "محمد حتّی" در پیوند با گروه‌ها و سازمان‌های اسلامی و جریان اصلاح‌طلبی دینی برای استقلال کشور فعالیت می‌کردند و به دنبال راه‌هایی برای رسیدن به وحدت در بین گرایش‌های گوناگون فرهنگی و سیاسی مسلمین اندونزی بودند (حسینی جلی، ۱۳۹۰: ۳۶۱). اندیشه‌ی ملی‌گرایان هرچند نگاه متجددانه به اسلام دارند، اما برای آنان: وحدت مسلمانان، استقلال کشور، مشورت و شورا، ملیت‌خواهی مسلمانان، اصل توجه به قرآن و سیره‌ی پیامبر(ص) و اصحاب آن حضرت و جلوگیری از تقلید کورکورانه بسیار حایز اهمیت است.

در دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران در ارتباطات فرهنگی با این گروه از مسلمانان، لازم است به اصولی توجه نمود. البته با تحلیل بر روی گفته‌های رهبران - که از تحقیق دیگر نگارنده به دست می‌آید (همان: ۳۲۷-۳۷۹) - می‌توان به عامل اصلی دست یافت و با برجسته کردن و توجه دادن محققین به آیات قرآنی مرتبط با آن، به اقتضائات ویژه‌ای برای هر گروه اشاره نمود که به آن اشاره می‌شود:

- وحدت: «و همگی به ریسمان خدا [قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله‌ی وحدت] چنگ زنید و پراکنده نشوید» (آل عمران: ۱۰۳)

- استقلال‌خواهی: «و خداوند هرگز کافران را بر مؤمنان تسلطی نداده است» (نساء: ۱۴۱).

- فرهنگ مشورت‌خواهی: «و کسانی که... کارهایشان به صورت مشورت در میان آنهاست و از آنچه به آنها روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند» (شوری: ۳۸).

- توجه به اصالت و هویت ملی مسلمانان: «هرگاه (از این دعوت) سرباز زنند، بگویید گواه باشید که ما مسلمانییم» (آل عمران: ۶۴).

- تأکید بر حاکمیت قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص): «کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب‌ها و پیامبران و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است» (نساء: ۱۳۶).

- دوری از تقلید کورکورانه: «بلکه آن‌ها می‌گویند ما نیاکان خود را بر آیینی یافتیم، و ما نیز به پیروی آنان هدایت یافته‌ایم» (زخرف: ۲۲).

برای ارتباط میان فرهنگی با این گروه از مسلمانان، می‌توان با استفاده از این مفاهیم، به دیپلماسی عمومی پرداخت. از جمله راهبردهای این دیپلماسی: "تمرکز بر استراتژی برد-برد فرهنگ اسلامی در ارتباط با مسلمین اندونزی"، "ایجاد یک گفت‌وگو مشترک نسبت به قرآن و سنت با تشکیل سازمان همکاری فرهنگی ایران و اندونزی به هدف جلوگیری از اختلافات" و "توسعه و ترویج اندیشه‌های عقل‌گرایانه" خواهد بود.

راه کارهای زیر را در خصوص یادشده می‌توان ارایه داد:

- ترجمه‌ی کتاب‌هایی که میهن‌دوستی را در روایات اسلامی بیان کرده است؛

- برگزاری همایش‌های مشترک علمای ایران و اندونزی با میانجی‌گری ایران، جهت شناخت تفکر این گروه و تبادل نظر در برخی مسایل فرهنگی دینی مشترک؛

- گسترش و مصادره‌ی فرهنگی سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی با ایجاد تبلیغات اسلام وحدت‌بخش.

۲. گروه لیبرالیست‌های مسلمان

اسلام لیبرالی از اندیشه‌های "سوهارتو" دومین رئیس‌جمهور اندونزی پس از استقلال شروع گردید. بعد از او شخصیت‌های سیاسی دیگری که از روشنفکران مسلمان حمایت می‌کردند، گرایش‌های لیبرالی داشتند. عده‌ای دیگری که اخیراً از این نوع اندیشه حمایت می‌کنند "اولی‌الابصار" نام دارد که دیدگاه لیبرالیستی شدیدی را نسبت به قرآن مطرح می‌کند. اولی‌الابصار تحصیل کرده‌ی امریکا است و به دنبال آزادفکری است. وی نسبت به موضوعات مختلف فرهنگی سیاسی اسلامی، با تصرفاتی که در فهم معانی قرآن انجام می‌دهد، آن را به اسلام نسبت می‌دهد. مثلاً اخوت اسلامی را به اخوت انسانی تعبیر کرده و گفته است: ما باید

جامعه‌ی بین‌المللی و جهان‌وطنی درست کنیم. به‌رحال این تفکر از جنبه‌ی رادیکالی فراتر رفته و به طرف لیبرالی سیر می‌کند (همان: ۳۱۹).

این تفکر، ستیز زیادی با فضای فکری و فرهنگی گروه‌های مسلمان دیگر - خصوصاً شیعیان - اندونزی دارد. مسلمانانی که بر فروع دین تأکید بسیاری داشتند و خواستار ابطال مقرراتی بودند که خارج از اسلام بود، و یا اصلاح‌طلبانی که مدعی بودند باید به اصل دین برگردیم و این برداشت‌های جدید را کنار بگذاریم؛ زیرا این مسائل ما را از سنت سلف باز داشته است.

از دیگر لیبرالیست‌ها دانشجویانی هستند که با نام "انجمن دانشجویان اندونزی" مشهورند. این گروه در سال ۱۹۷۱ میلادی غیرمذهبی‌شدن جامعه و فردی‌بودن دین اسلام را پذیرفتند. سخنگوی اصلی این گروه، "نور خالص مجید" است (لاپیدوس، ۱۳۷۶: ۲۸۰). وی از یک طرف در فکر سنت سلف بود و نمی‌خواست همه‌ی آنچه که در گذشته بود را نفی کند؛ و از طرفی دیگر نگاهی به واقعیت‌های موجود جهان اسلام داشت. از این‌رو یک اسلام لیبرالی معتدل‌تر از افرادی مثل اولی‌البصار را به‌زعم خودش طراحی کرد. "نورخالص مجید" معتقد بود «امور دنیوی طبق قوانین الهی تنظیم نمی‌شوند. قرآن از نظر متفکرانی با این روحیه، الهام‌بخش و برانگیزاننده‌ی رفتار است؛ ولی قوانین دقیقی برای نظم‌دادن به زندگی روزمره ارائه نمی‌کند» (لاپیدوس، ۱۳۷۶: ۲۸۰). نورخالص مجید، از اثرگذارترین روشنفکران مردمی است که در دانشگاه شیکاگو شاگرد فضل‌الرحمان بود. فضل‌الرحمان خود را در قبال سنت اسلامی متعهد می‌دانست و رسالت اصلی‌اش را تبیین این سنت برای مسلمانان می‌دانست (سعید، ۱۳۸۵: ۷۲).

این جریان فرهنگی سیاسی، از حرکت‌های مهم و فعال اندونزی است که درصدد حذف دین از عرصه‌های فرهنگی و سیاسی است. اگرچه تحولاتی در آن پیدا شد، ولی نسبت به سایر جریان‌ها کم‌رنگ‌تر است. آنان اگرچه در عرصه‌ی سیاسی، لیبرالیستی و سکولاریستی فکر می‌کنند، اما خود را مسلمان می‌دانند؛ ولی در اعمال اسلامی خیلی مقید نیستند و جزو تیپ مسلمانان آبانگان و اسمی شمرده می‌شوند. این گروه نیز بخش زیادی از مردم و نخبگان را پوشش می‌دهد؛ از این‌رو در دیپلماسی عمومی از طریق ارتباط میان‌فرهنگی، اصول زیر بسیار حایز اهمیت است:

– اصل عدم پراکندگی گروه‌ها: «و مانند کسانی نباشید که پراکنده شدند و اختلاف کردند» (آل عمران: ۱۰۵).

– توجه به استقلال مسلمین در این دیپلماسی، طبق آیات قبلی راهگشا است (نساء: ۱۴۱).

– اصل آزادی انسان: «حق از پروردگارتان [رسیده] است؛ پس هر که بخواهد بگردد و هر که بخواهد انکار کند» (کهف: ۲۹).

بنابراین، توجه به عناصری مثل اخوت و عدم پراکندگی مسلمانان، استقلال و آزادی از نکات محوری دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی در مواجهه با مسلمانان با گرایش لیبرالیستی است. درست است که مفهوم آزادی در اسلام ناب با مفهوم آزادی لیبرالیستی دارای تفاوت‌های بنیادینی است و اسلام، آزادی بی حد و حصر را نمی‌پذیرد، در اندونزی نیز آزادی مورد قبول اکثریت، آزادی لیبرالیستی نیست؛ بلکه مواضع مشترک محدودی نسبت به آزادی مورد نظر سایر مسلمانان دارد.

در دیپلماسی عمومی با این گروه، می‌توان از راهکارهای زیر استفاده نمود:

– حمایت از سازمان‌هایی که رفتارهای طغیان‌گرایانه در آن وجود ندارد؛

– تشکیل کنگره‌های جهانی مبنی بر تبیین عقلانی آزادی؛

– حمایت دیپلماتیک از استقلال فرهنگی دو کشور؛

– تشکیل سایت و شبکه‌های رسانه‌ای مشترک در جهت تبلیغ اسلام با توجه

به آموزه‌های مشترک اسلامی بین دو ملت؛

– توسعه و ترویج اندیشه‌های عقل‌گرایانه با ساخت فیلم‌های مشترک در

افشا کردن تفکر گروه‌های افراطی.

۳. گروه روشنفکران شیعه

انقلاب اسلامی ایران و ظلم‌ستیزی و آزادی‌خواهی ایرانیان، توانست جهش سیاسی فرهنگی جدیدی در بین مسلمین ایجاد نماید. اندیشه‌ی امام خمینی (ره) و آثار شهید مطهری و... به اندونزی راه یافت و به زبان اندونزیایی ترجمه شد. مؤسسه‌ی مطهری در سال ۱۹۸۸ میلادی توسط یکی از روشنفکران مسلمان به نام "جلال‌الدین رحمت" در باندونگ تأسیس شد و در تفکر بسیاری از جوانان روشنفکر اندونزی تأثیر گذاشت. فرهنگ شیعه بیش‌تر در چالش و مبارزه با

جریانات افراطی و متعصب بنیادگرایی فعالیت می‌کرد و به دنبال آزادی فکر و اندیشه و رعایت حقوق بشر و آزادی تبلیغ مذهبی است. "سیدحسین الحبشی" با تأسیس "شورای مسلمانان اندونزی" به همراه "دکتر محمد ناتشر" در این جهت تلاش‌های زیادی نمودند (www.yapibangil.org, JAN 2013).

تأثیر متفکران ایرانی بر مسلمانان اندونزی دارای سابقه‌ی تاریخی است. عده‌ای از سلاطین "مسلمان جاوه" ایرانی بودند. ایرانیان شیعه‌مذهب موفق شدند تعداد زیادی از اهالی اندونزی را به سوی تشیع فرا خوانند؛ اما تبلیغات مبلغان عربستانی، مصری و مسافرت مسلمانان اندونزی به مکه برای اعمال حج تا حدودی از درصد شیعیان کاسته است. در بسیاری از نواحی اندونزی به ویژه جزیره‌ی سوماترا همه‌ساله مراسمی ویژه در روز عاشورا برگزار می‌شود (باسورث کلیفورد، ۱۳۸۱: ۲۶۲). نفوذ علما و دانشمندان ایرانی و اسلامی در دربار سلاطین جاوه و سوماترا به حدی بود که "پروفسور شریکه" نقل می‌کند که آن‌ها مانع پیشرفت سیاست استعماری هلند بودند و به آسانی افراد بومی را به دین اسلام دعوت می‌کردند (آرنولد، ۱۳۸۵: ۲۶۹).

نفوذ روحانیت ایران در میان شیعیان منطقه (ملک‌زاده، ۱۳۹۴: ۱۳۸) و تأثیر انقلاب اسلامی سبب شد دانشجویان زیادی جهت کسب علوم و معارف دینی در مکتب اهل بیت (ع) به ایران آمده و ادامه‌ی تحصیل دهند. در اندونزی نیز متقابلاً دانشکده‌های اسلامی تشکیل و در راستای توسعه‌ی آموزشی و فرهنگی اسلامی گام‌های بلندی برداشته شد (مجرد، ۱۳۸۶: ۱۸۷). مبنای فکری امام خمینی (ره) در راستای اسلام ناب محمدی (ص) و همبستگی و وحدت مسلمانان موجب شد که انقلاب اسلامی ایران تا اقصی نقاط دنیا در بین مسلمانان نفوذ پیدا کند. درباره‌ی اندونزی نیز وضعیت چنین بود. امام خمینی (ره) پیشرفتی را برای کشورهای اسلامی طلب می‌کرد که در چارچوب هویت فرهنگی اسلامی باشد (بابی، ۱۳۷۹: ۱۰۵).

در دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران توجه به محورهای اساسی اسلام در مواجهه با جریانات اسلام شیعی مثل: اصل ولایت و امامت، حقوق مؤمنین و ظلم‌ستیزی امری ضروری است؛ اما بدین معنی نیست که از اصول دیگر نتوان در دیپلماسی با این گروه استفاده نمود و یا محورهایی مطرح کرد که آنان را در چالش با مسلمانان دیگر قرار دهد:

- اصل ولایت: «سرپرست و ولیّ شما، تنها خداست و پیامبر او و آنها که ایمان آورده‌اند؛ همان‌ها که نماز را برپا می‌دارند و در حال رکوع، زکات می‌دهند» (مائده: ۵۵).

- رعایت حقوق بشر: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند؛ شاید آنها از این‌ها بهتر باشند» (حجرات: ۱۱).

- ظلم‌ستیزی: «این‌ها آیات خداست که به حق بر تو می‌خوانیم و خداوند (هیچ‌گاه) ستمی برای (احدی از) جهانیان نمی‌خواهد» (آل‌عمران: ۱۰۸).

توجه به اقتضائات مذکور در دیپلماسی عمومی از طریق ارتباط میان فرهنگی نسبت به شیعیان اندونزی - با توجه به آیات قرآنی - سبب وحدت سیاسی و تقویت هم‌بستگی درون گروهی شیعیان خواهد شد و ارتباط آنان را نسبت به سایر مسلمانان بیش‌تر خواهد نمود. از این‌رو تأکید بر پایبندی به مکتب اهل‌بیت (ع) در رفتارهای میان فرهنگی و نیز تقدم مصالح جمعی بر مصالح فردی، از راهبردهایی است که با این گروه می‌توان استفاده نمود.

راه کارهایی که در این خصوص می‌توان ارایه داد عبارتند از:

- دعوت از علمای شیعه‌ی اندونزی در لجنه‌های علمی علمای مسلمان با تشکیل و میانجی‌گری ایران؛

- شرکت علمای شیعه اندونزی در کنفرانس‌های بین‌المللی فرهنگی با مشارکت ایران در جهت تبیین اسلام؛

- تأسیس شبکه‌های مشترک علمای شیعه‌ی ایران و اندونزی جهت تقویت اسلام وحدت‌بخش.

۴. گروه‌های ضد وهابی

در یک تقسیم‌بندی می‌توان این گروه را شریعت‌خواهان ضد وهابی نامید. آنان نگاه سنتی به اسلام دارند و جهت تقویت هویت اسلامی و حفظ ارزش‌ها و اصالت‌های دینی خود شروع به انتشار آموزه‌های فرهنگی‌شان نموده‌اند. این تلاش‌ها نیز ناشی از برداشت‌هایی از قرآن و حدیث و سایر منابع اسلامی بوده است که در فعالیت‌های سیاسی خود استفاده می‌کردند. این جریان بیش‌تر به دنبال شریعت‌خواهی اسلامی بودند و به‌عنوان سنت‌گرایان مشهورند (هوکر، ۱۳۷۱: ۲۰۹). شریعت‌خواهان به نفوذ اسلام در حکومت و تشکیل پارلمان که متشکل از

مسلمانان باشد، اهمیت می‌دادند. آنان در شهر "جاوه" احساس می‌کردند از دو سو مورد حمله واقع شده‌اند: از یک‌سو، رژیم جدیدی که در عربستان به قدرت رسیده بود و عقایدی داشت که نمی‌توانستند آن را تحمل کنند؛ و از سوی دیگر، با اصلاح‌طلبان اندونزی (محمدیه) که آن را مشابه وهابیت می‌دانستند و در عین حال قدرتی به‌دست آورده بودند.

شخصیت‌های این گروه در سازمانی به نام "نهضت العلماء" فعالیت می‌کردند. آنان معتقد به ترویج اسلام - آن‌گونه که مذاهب مختلف آن را تفسیر می‌کردند - بودند؛ اما تلاش نمودند که عضویت افراد، فقط از مسلمانان پیرو یکی از مذاهب باشند و از وهابیت ممانعت کنند (نوئر، ۱۳۷۰: ۲۸۲). آنان معتقد بودند که در مسایل سیاسی و فرهنگی، غیر از قرآن و سنت، از سایر منابع اسلامی و دیدگاه علما نیز می‌توان استفاده نمود. آنان تأثیر زیادی در وحدت‌بخشی فرهنگی و سیاسی و اجتماعی در بین گروه‌های مسلمان اندونزی داشته‌اند و برای رسیدن به استقلال سیاسی کشور به فعالیت‌های آموزشی، رفاهی و خدماتی اهمیت می‌دادند. در مواجهه‌ی دیپلماتیک عمومی از طریق ارتباط میان فرهنگی با جریانات شریعت‌خواه لازم است با توجه به عناصری از قبیل: وحدت مذاهب اسلامی، استقلال کشور اسلامی، توحید و نبوت، ایثار و خدمت‌رسانی به مسلمین، نقد جهان سلطه بر اساس آیات الهی حرکت نمود.

- عنصر توحید: «و خدای شما، خداوند یگانه‌ای است که غیر از او معبودی نیست» (بقره: ۱۶۳).

- توجه به وحدت مذاهب: «و همگی به ریسمان خدا [قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله‌ی وحدت] چنگ زنید و پراکنده نشوید» (آل‌عمران: ۱۰۳).

- عنصر ایثار: «و غذای (خود) را با این که به آن علاقه (و نیاز) دارند، به مسکین و یتیم و اسیر می‌دهند» (انسان: ۸).

- اصل عدم اتکا به جهان سلطه: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! غیر از مؤمنان، کافران را ولی و تکیه‌گاه خود قرار ندهید» (نساء: ۱۴۴).

- اصل توجه به قرآن و پیامبر: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید» (نساء: ۱۳۶).

- توجه به عنصر استقلال: طبق آیات قبلی (نساء: ۱۴۱) در این دیپلماسی ضروری است.

- اصل تعاون و همکاری: «و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید و (هرگز) در راه گناه و تعدی همکاری ننمایید» (مائده: ۲).
از مجموع آیاتی که ذکر شد به این نتیجه می‌رسیم که در ارتباطات دیپلماتیک عمومی از طریق فرهنگی با مسلمانان سنت‌گرا، توجه به عناصر مذکور از اهمیت بالایی برخوردار است. برای این منظور می‌توان از راهبردهای ذیل استفاده نمود:

- توسعه و ترویج رویکرد تقریبی؛

- اقدامات مبتنی بر تعاون؛

- تقدم مسایل فرهنگی مبتنی بر خدا و رسول (ص)؛

- تقویت بینش خدامحوری در موضوعات میان فرهنگی.

از جمله‌ی راه کارهای رسیدن به این هدف: تأسیس بانک علمی اعلام شیعه و سنی، دعوت از گروه‌های علمی ضد وهابی در ایران و هم‌فکری و تبادل نظر در مواجهه با وهابیت، تبیین دیدگاه انحرافی وهابیت با تشکیل کنفرانس‌های بین‌المللی بین ایران و اندونزی، استفاده از فضای مجازی در نمایان‌سازی و برجسته کردن نقاط ضعف فکری وهابیت در جهان اسلام می‌باشد.

۵. گروه مسلمانان ضد امپریالیست

افکار اصلاح‌طلبان مسلمان در کشورهای مثل مصر، هند و شمال آفریقا و نیز نظریات اصلاحی شخصیت‌هایی مثل عبده، رشید رضا و حسن البنا (اسپوزیتو، ۱۳۸۲: ۲۴۹) سیدجمال‌الدین اسدآبادی (Ricks.1992.172) و دیگر رهبران اخوان‌المسلمین مثل سید قطب و اقبال و رهبران جنبش سنوسی، بر افکار و فرهنگ برخی از کشورهای اسلامی دارای تأثیرات زیادی بوده است (مازندرانی، ۱۳۴۵: ۸۰). گروهی از مسلمانان اندونزی با توجه به گسترش فرهنگ ضد امپریالیستی و اصلاح‌طلبی در جهان اسلام، تحت تأثیر آن قرار گرفتند و جلوه‌هایی از تفکر اصلاح‌طلبی در بین آنان شکل گرفت. آنان پیروی از شریعت و تهذیب دینی را ملاک عمل خود قرار دادند. انضباط در نماز را خواستار بودند و قمار و دزدی را تحریم کردند؛ مواد مخدر، مشروبات الکلی، خروس‌بازی و... را منع می‌کردند؛ آنان مردم را به شیوه‌ی

سیاست متعالیه

- سال ششم
- شماره بیست و دوم
- پاییز ۹۷

اقتضائات دیپلماسی
عمومی جمهوری
اسلامی ایران از طریق
ارتباط میان فرهنگی
نسبت به مسلمین
اندونزی
(۱۶۹ تا ۱۸۸)

زندگی اسلامی مطابق با تعالیم پیامبر(ص) و خلفای اولیه دعوت می‌کردند و اعمال روستائیان را خرافی دانسته و با آن مخالفت می‌کردند؛ حتی به شیوهی مسلحانه متوسل شدند تا مردم را به شریعت دعوت کنند (لایپدوس، ۱۳۷۶: ۶۲۰).

اصلاح‌طلبی مسلمانان روشنفکر در اندونزی، محصول مجدد نوگرایی بود؛ اما با این تفاوت که این اصلاح‌طلبان در نوشته‌های عبده متوقف نشدند و از نوشته‌های ابن تیمیه و ابن‌القیم استفاده نموده و تفاسیر خود را از قرآن و احادیث در مسایل سیاسی اجتماعی بیان می‌کردند. لذا برداشت‌های گروه‌های اصلاح‌طلبان اندونزی، مستقل از عبده و سایر شخصیت‌ها است (نوئر، ۱۳۷۰: ۳۶۵). تفاوت این گروه با سلفیان در این است که این گروه از اندیشه‌های مختلف استفاده می‌کنند و خود را منحصر در سنت سلف و مبارزه‌ی مسلحانه در دفاع از صحابه نمی‌دانند. آنان علاوه بر این که از اندیشه‌های ابن تیمیه استفاده می‌کنند، در آن متوقف نمی‌شوند و از هر تفکری که به اصلاح‌طلبی مورد نظر آنان کمک نماید، استقبال می‌نمایند. این گرایش‌های اصلاح‌طلبانه در چالش با گروه‌های مسلمان دیگر قرار دارند و به دنبال تغییرات سیاسی و حذف فرهنگ هندویی و آداب و رسوم غیراسلامی بودند تا بتوانند به اندیشه‌ی جدید اسلامی مورد نظر خود دست یابند و سایر اندیشه‌های فرهنگی - سیاسی را حذف نمایند. از این رو در مواجهه‌ی دیپلماتیک با این گروه از مسلمانان، توجه به اصول: عدالت‌خواهی و اقامه‌ی عدل، کرامت انسانی، پیروی از دین اسلام، مشورت و خرد شورایی و جمعی، قدرت طلب نبودن و توجه به قرآن و نبوت ضروری به نظر می‌رسد.

- اصل اقامه قسط و عدل: «دشمنی با جمعیتی، شما را به گناه و ترک عدالت نکشاند! عدالت پیشه کنید» (مائده: ۸).

- اصل کرامت انسانی: «ما آدمیزادگان را گرامی داشتیم» (اسراء: ۷۰).

- اصل توجه به قرآن و پیامبر(ص): طبق آیه‌ی ۱۳۶ سوره‌ی نساء و نیز توجه به اصل شوری طبق آیات قبلی (شوری: ۳۸) راهگشا خواهد بود.

- تأکید بر محرّمات الهی: در این نوع دیپلماسی، از طریق ارتباطات میان‌فرهنگی به دلیل حساسیت این گروه نسبت به خوراکی‌ها، خرافات، بازی‌های پوچ، قمار و مواد مخدر می‌توان با تمسک به آیات الهی به روابط بهتری دست یافت. مثلاً: «گوشت مردار و خون و گوشت خوک و حیواناتی که به غیر نام خدا ذبح شوند و... بر شما حرام شده است» (مائده: ۳).

بنابراین در روابط دیپلماتیک عمومی با این گروه از مسلمانان اندونزی می‌توان بر روی مسائل اجتماعی و آسیب‌های آن نیز تأکید کرد و با برقراری ارتباط در مشترکات اسلامی، به سمت فرهنگ اسلامی حرکت نمود. از جمله راهبردهایی که می‌تواند برای این تعامل مورد استفاده قرار گیرد، عبارتند از:

- حمایت از فعالیت‌های آزادی‌خواهانه‌ی مبتنی بر عدالت؛
- حمایت از اقدامات مبتنی بر مشورت؛
- تقویت ارزش‌های مشترک میان فرهنگی؛
- سرمایه‌گذاری نسبت به گروه‌های عدالت‌خواه مسلمان؛
- تشکیل سمینار و کنفرانس‌های بین‌المللی مبتنی بر چپستی عدالت؛
- همکاری و مشارکت علمای اندونزی در برگزاری همایش‌های ضدامپریالیستی.

۶. سلفیان ضد سکولاریسم

بخش دیگری از گروه‌های مسلمان در اندونزی، سلفیانی هستند که درصدد تشکیل نظام سیاسی مبتنی بر احکام فقهی ابن تیمیه و عقل‌ستیزی احمد ابن حنبل قرار دارند. از جمله ویژگی‌های این گروه: ادعای حذف بدعت‌ها از طریق بازگشت به سنت سلف، مبارزه‌ی مسلحانه در دفاع از صحابه و سنت، آمادگی برای رویارویی با غرب، اجتهاد ظاهری از قرآن و سنت و تمایل به از خود گذشتگی به خاطر صحابه می‌باشد.

این تفکر در گفتار خود با فرهنگ غربی و سکولاریستی سرستیز دارد، ولی در عین حال از حمایت سیاسی غربیان نیز برخوردارند. این جریان از منابع حدیثی، از جمله کتاب‌های بخاری، مسلم بن حجاج، ابو داود، ترمذی، ابن ماجه و نسائی استفاده می‌کنند (دکمیان، ۱۳۷: ۷۶). البته تفکر این گروه در فرهنگ اندونزی تحت تأثیر اصلاح‌طلبی شکل گرفت و رفته‌رفته به صورت مستقل درآمد؛ زیرا به دنبال جریانات دین‌ستیزی و مبارزه با اسلام در غرب، عده‌ای از تحصیل‌کردگان اندونزیایی با پذیرش نوعی از اجتهاد ظاهر‌گرایانه، به سمت افکار افراطی اصلاح‌طلبی - که خواهان تشکیل دولت اسلامی بر مبنای اجتهاد فردی است - سوق داده شدند.

در مجموع باید گفت نفوذ جریان بنیادگرایی سلفی در اندیشه‌ی فرهنگی دینی جهان اسلام به دهه‌های اخیر مربوط می‌شود. تهاجمات دنیای مدرن به مسلمانان، قرآن‌سوزی‌های گوناگون، توهین به پیامبر اسلام (ص) در کشورهای غربی، تهاجم فرهنگی یک‌جانبه‌ی برخی از یهودیان و کشیشان به اسلام و نیز نژادپرستی صهیونیستی سبب شد که برخی با ادعای حذف بدعت‌ها و برقراری نظام خلافت به سمت تشکیل دولت اسلامی بر مبنای شریعت خلیفه‌ی مسلمین و جهاد علیه کفار جهان حرکت نمایند. جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی عمومی خود از طریق ارتباطات میان‌فرهنگی با گروه‌های سلفیان اندونزی، می‌تواند طبق اقتضائات ذیل که از اندیشه‌ی نخبگان گروه‌های سیاسی فرهنگی آنان به‌دست آمده است، استفاده نماید:

- اصل بی‌توجهی به اخبار کذب و شایعه‌پراکنی: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اگر شخص فاسقی خبری برای شما بیاورد، درباره‌ی آن تحقیق کنید» (حجرات: ۶).
- اسلام نورانیت‌بخش: «کسی که خدا سینه‌اش را برای اسلام گشاده است و بر فراز مرکبی از نور الهی قرار گرفته [است]» (زمر: ۲۲).
- جهاد: «و در راه خدا با کسانی که با شما می‌جنگند، نبرد کنید و از حد تجاوز نکنید» (بقره: ۱۹۰).
- پرهیز از تکفیرهای بی‌دلیل و بی‌مورد: «و کسانی را که صبح و شام خدا را می‌خوانند و جز ذات پاک او نظری ندارند، از خود دور مکن! نه چیزی از حساب آن‌ها بر توست، و نه چیزی از حساب تو بر آن‌ها! اگر آن‌ها را طرد کنی، از ستمگران خواهی بود» (انعام: ۵۲).

- مبارزه با ظلم: «نه ستمی می‌کنید و نه ستم می‌بینید» (بقره: ۲۷۹).
- توجه به خدا و پیامبر (ص) و قرآن کریم: طبق آیات قبلی (نسا: ۱۳۶).
- تعاون و همکاری براساس تقوا: طبق آیات قبلی (مائده: ۲).

در استفاده از اصول یادشده - مثلاً جهاد با دشمنان - بر روی تفسیری که مورد اتفاق مسلمین است باید تأکید کرد و تفسیر به رأی را از گناهان بزرگ شمرد و به آیات عدم طرد نسبت به افرادی که خداپرست بوده و نماز می‌خوانند (انعام: ۵۲) استشهاد نمود. در این‌راستا، محوریت کرامت انسانی در روابط میان‌فرهنگی، صحت‌سنجی اخبار و اطلاعات و نیز اقدامات عدالت‌محور می‌تواند

از راهبردهای ارتباط میان فرهنگی با این گروه باشد. برای رسیدن به این هدف می‌توان از راه کارهای زیر استفاده نمود:

- ایجاد شبکه‌ی گفتگویی بین‌المذاهب در محور عدالت؛
- برگزاری همایش‌های بین‌المللی در تبیین جهاد؛
- گفت‌وگو سازی در راستای تفکیک بین سلفیان و گروه‌های تکفیری؛
- تأسیس مسابقات قرآنی با قاریان ممتاز دو کشور در جهت ترویج فرهنگ اسلامی.

فرجام سخن

گونه‌های متنوعی از اندیشه‌های مختلف اسلامی در بین اندونزیایی‌ها وجود دارند. در تعامل دیپلماتیک عمومی جمهوری اسلامی ایران از طریق ارتباطات میان فرهنگی، توجه به ملاحظات قومی، مذهبی، فرهنگی و سیاسی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است؛ از این رو نیازمند توجه به اقتضائات متنوعی است که بر روی اهداف، اصول و ارزش‌های مشترک تأکید نماید. آنچه که در پاسخ به فرضیه باید گفت: در دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران باید پیشرفت اسلامی، همکاری، میانه‌روی، حفظ استقلال دو ملت، عدالت برای همه، مسئولیت همگانی، همبستگی و مقاومت در برابر ظلم در نظر گرفته شود. در این پژوهش تلاش شده است که برای هر گروه از مسلمانان به لحاظ فکری، بر طبق تحلیل محتوای مأخوذه از اندیشه‌ی نخبگان اندونزی، به اقتضائات دیپلماسی عمومی از طریق ارتباط میان فرهنگی اشاره شود.

برای دیپلماسی عمومی، توجه به فرهنگ مخاطب اهمیت بسیاری دارد. موفق‌ترین حالت این است که در مواجهه با هر گروه خاص، تمام افکار آنان را از قبل شناسایی نموده و بر نکات مشترک مورد قبول جمهوری اسلامی ایران تأکید کنیم. در این پژوهش، به نمونه‌ی اندونزی اشاره گردید تا شاید برای دیگر کشورها نیز پژوهش‌هایی همانند آن صورت گیرد. آنچه که می‌تواند به‌عنوان راهبردهای رسیدن به دیپلماسی عمومی از طریق ارتباطات میان فرهنگی برشمرده، عبارتند از:

تمرکز بر استراتژی برد- برد در فرهنگ اسلامی، ایجاد یک گفت‌وگو مشترک نسبت به قرآن و سنت، جلوگیری از اختلافات، توسعه و ترویج

اندیشه‌های عقل‌گرایانه توسط رسانه‌های مشترک، ساخت فیلم مشترک در افشا کردن تفکر گروه‌های افراطی، اجتناب از ایجاد رفتارهای طغیان‌گرایانه، تبیین عقلانی آزادی، پایبندی به مکتب اهل‌بیت(ع) در رفتارهای میان‌فرهنگی، تقدم مصالح جمعی بر مصالح فردی، توسعه و ترویج رویکرد تقریبی، اقدامات مبتنی بر تعاون، تقدم مسایل فرهنگی مبتنی بر خدا و رسول(ص)، تقویت بینش خدامحوری در موضوعات میان‌فرهنگی، حمایت از فعالیت‌های آزادی‌خواهانه مبتنی بر عدالت، حمایت از اقدامات مبتنی بر مشورت، تقویت ارزش‌های مشترک میان‌فرهنگی، محوریت‌بخشی به کرامت انسانی در روابط میان‌فرهنگی، صحت‌سنجی اخبار و اطلاعات و نیز اقدامات عدالت‌محور خواهد بود.

منابع

۱. آرنولد، سیر توماس (۱۳۸۵). تاریخ گسترش اسلام. ترجمه: ابوالفضل عزتی. تهران: نشر دانشگاه تهران.
۲. اسپوزیتو، جان‌ال (۱۳۸۲). انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن. ترجمه: محسن مدیر شانه‌چی. تهران: انتشارات باز.
۳. احدی، افسانه (۱۳۸۷). دیپلماسی عمومی آمریکا؛ پژوهشنامه سیاست خارجی آمریکا.
۴. امرایی، حمزه (۱۳۸۳). انقلاب اسلامی ایران و جنبش‌های اسلامی معاصر. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۵. بایی، سعید (۱۳۷۹). هراس بنیادین؛ اروپامداری و ظهور اسلام‌گرایی. ترجمه: غلام‌رضا جمشیدی‌ها و موسی عنبری. تهران: نشر دانشگاه تهران.
۶. باسورث کلیفورد، ادموند (۱۳۸۰). سلسله‌های اسلامی جدید؛ راهنمای گاه‌شماری و تبارشناسی. ترجمه: فریدون بدره‌ای. تهران: نشر مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۷. برنارد، ولک (۱۳۷۴). تاریخ اندونزی. ترجمه: ابوالفضل علیزاده طباطبایی. تهران: پژوهشگاه علوم اسلامی و مطالعات فرهنگی.
۸. جاویدفر، جعفر (بی‌تا). دایرة‌المعارف جغرافیائی جهان (جلد اول) آسیا. تهران: مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب.
۹. حسینی جیلی، سید میرصالح (۱۳۹۰). جنبش‌های اسلامی در اندونزی. قم: انتشارات بوستان کتاب.
۱۰. حشمت‌زاده، محمدباقر (۱۳۸۵). تاثیر انقلاب اسلامی بر کشورهای اسلامی. تهران: نشر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

۱۱. دکم‌جیان، هرایر (۱۳۷۷). اسلام در انقلاب جنبش‌های اسلامی معاصر در جهان عرب: بررسی پدیده‌ی بنیادگرایی اسلامی. ترجمه: حمید احمدی. تهران: انتشارات کیهان.
۱۲. راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد بن فضل (۱۳۷۵). مفردات الفاظ قرآن (ج ۳). ترجمه و تحقیق: سید غلام‌رضا خسروی. تهران: انتشارات مرتضوی.
۱۳. ریکلفس، ام‌سی (۱۳۷۰). تاریخ جدید اندونزی. ترجمه: عبدالعظیم هاشمی نیک. تهران: نشر وزارت امور خارجه.
۱۴. سبحانی، جعفر (۱۳۷۳). فرهنگ عقائد و مذاهب اسلامی (جلد ۳). قم: انتشارات توحید.
۱۵. سجادی، سید عبدالقیوم (۱۳۹۲). دیپلماسی و رفتار سیاسی در اسلام. قم: بوستان کتاب.
۱۶. سعید، عبدالله (۱۳۸۵). «فضل‌الرحمان و اندیشه‌های وی در باب فهم و تفسیر قرآن». ترجمه: مهرداد عباسی. در فصلنامه مدرسه (فرهنگی، فلسفی)، سال دوم، شماره چهارم.
۱۷. شیخی، محمدتقی (۱۳۶۹). جامعه‌شناسی جهان سوم. تهران: انتشارات اشراقی.
۱۸. طلوعی، محمود (۱۳۷۲). فرهنگ جامع سیاسی. تهران: علم - سخن.
۱۹. فون، درمهدن فردر (۱۳۷۸). دو دنیای اسلام؛ روابط جنوب شرقی آسیا و خاورمیانه. ترجمه: محمود اسماعیل‌نیا. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۲۰. قربان‌پور دشتکی، علی (۱۳۹۶). «هم‌افزایی تفاهمی: چارچوب راهبردی برای دیپلماسی فرهنگی». فصلنامه سیاست متعالیه، سال پنجم، شماره‌ی شانزدهم.
۲۱. کاست، بیدترتون و ریچارد تامن (۱۳۴۰). جغرافیای عمومی جهان: مناطق مهم جغرافیایی. ترجمه: ابوطالب صارمی. تهران: انتشارات فرانکین.
۲۲. کاظمی و عزیززی (۱۳۸۸). دیپلماسی عمومی و الگوی اسلامی آن. نشریه‌ی رسانه: شماره ۸۰.
۲۳. لایبوس، ایرام (۱۳۷۶). تاریخ جوامع اسلامی (جلد اول). ترجمه: محسن مدیر شانه‌چی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
۲۴. مارسل، بوازار (۱۳۶۰). اسلام در جهان امروز. ترجمه‌ی: د.م.ی. تهران: انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۲۵. مازندرانی، ع. وحید (۱۳۴۵). سرزمین هزاران جزیره‌ی جمهوری اندونزی. تهران: انتشارات دهخدا.
۲۶. مجرد، محسن (۱۳۸۶). تأثیر انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌المللی. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۲۷. مظفری، محمدرضا (۱۳۷۲). اندونزی. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات.
۲۸. ملک‌زاده، محمد (۱۳۹۴). «قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی ایران در ابعاد منطقه‌ای (مؤلفه‌ها، دستاوردها و راه‌کارها)». فصلنامه سیاست متعالیه، سال سوم، شماره یازدهم.
۲۹. موتقی، سید احمد (۱۳۷۸). جنبش‌های اسلامی معاصر. تهران: انتشارات سمت.

۳۰. موحد، محمدعلی (۱۳۷۶). سفرنامه‌ی ابن بطوطه (جلد ۲). تهران: انتشارات سپهر نقش.
۳۱. موسوی بجنوردی، کاظم (۱۳۸۰). دایره‌المعارف بزرگ اسلامی (ج ۱۰). تهران: مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی.
۳۲. نوثر، دلپار (۱۳۷۰). نهضت‌های نوین اسلامی در اندونزی. ترجمه: ایرج رزاقی و محمدمهدی حیدرپور. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
۳۳. هوکر، ام‌بی (۱۳۷۱). اسلام در جنوب شرقی آسیا. ترجمه: محمدمهدی حیدرپور. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
۳۴. یاوری، فرامرز (۱۳۷۲). شناسایی کشورهای آسیا. تهران: سازمان جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.
۳۵. یوسف‌زاده، حسن (۱۳۹۳). پایان‌نامه‌ی الگوی ارتباطات میان‌فرهنگی در اسلام. قم: دانشگاه باقرالعلوم.
36. Laoust Henri (1979) Linfluence d Ibn Taymyya in Islam. Past Influence and Present challenge. Alford T.welch and Pierre cachia eds. (Edinburgh: Edinburgh university).
37. Ralf. Linton (1936). The study of man. New York.
38. E.B (1924) primitive Culture. New york. 1thed - Tylor.
39. Berridge.G.R.Alan James (2001) A Dictionary of Diplomacy.New York.Palgrave Macmillan.
40. Castells.Manuel (2009) Communication Power. London and New York Oxfied University Press.
41. Ricks.Thimic M (1992) Power Politics and Political Culture US-Iran Relations in the Book: Iran Political Culture in the Islamic Republic Edited by Samih K.Farsoun and Mehrdad Mashayekhi London and New York Routledge.
42. Samovar, Larry A. Porter Richard E Mcdanied Edwin R (2009) Intercultural Communicatio Areader 12e WadsWorth Cengage Learning.